

Življenje Marka Gerbca

Marko Gerbec je danes eden izmed svetovno priznanih slovenskih zdravnikov, katerega delo je posegalo na številna področja in je pomembno še danes. Čeprav se je rodil revnim staršem in je bilo njegovo šolanje odvisno od štipendij, se je prebil v sam vrh in vstopil med pomembne znanstvenike svojega časa. Z natančnim opazovanjem je skušal najti vzrok bolezni in pravičen način zdravljenja. Svojo diagnozo je vedno preveril in se tako prepričal, ali je ravnal pravilno. Najbolj znan je po prvem opisu sinkopalnih napadov pri srčnem bolniku, v slovenskem prostoru pa tudi kot soustanovitelj Academie operosorum in Družbe sv. Kozma in Damjana.

ŽIVLJENJE IN ŠOLANJE

Marko Gerbec se je rodil 24. oktobra 1658 v Šentvidu pri Stični kot sin revnih staršev, zato so mu šolanje omogočale predvsem štipendije. Srednjo šolo je opravil pri jezuitih v Ljubljani, nato pa je na Dunaju študiral medicino in filozofijo. Zaradi osmanskih vpadov in nevarnosti turškega obleganja Dunaja leta 1683 je študij nadaljeval v Padovi in Bologni, kjer je bil leta 1684 promoviran.¹ Njegov vzornik za klinično medicino je bil Thomas Sydenham, takratni "angleški Hipokrat".²

Sydenham je enako kot Gerbec opozarjal na vpliv okolja pri nastanku bolezni in na naravno zdravilno moč pri njenem poteku. Za zdravnika pa je bilo po njegovem prepričanju nujno, da združuje in bogati teoretično in praktično znanje.³

Gerbec je objavil veliko razprav o posameznih boleznih in bolnikih; ohranjenih je več kot 75. Razprave je objavljali v znanstvenem časopisu *Ephemerides*, akademije naravoslovcev na Dunaju (*Academia Cesarea Leopoldino-Carolina*).⁴ Nekaj znanstvenih prispevkov je objavil tudi kot samostojna dela ali pa v zbirkah ter v Sydenhamovi knjigi *Opera medica*.⁵

Gerbec je po njegovih načelih opazoval bolnike in njihove bolezenske znake, ki jih je razumel kot posledice kemičnih sprememb v telesu. Bolezenske znake je natančno analiziral, preverjal z avtopsijami in na novo razlagal različne bolezni.⁶ Iskal je kompromise med Sydenhamovo teorijo *constitutio annua* in *constitutio epidemica* ter med dejavniki, ki jih je imel za povzročitelje bolezni.⁷

Na njegovo delo so vplivali tudi sodobniki: Leeuwenhoek, Hoffman, Boerhaave, Stahl, Mauriceau, Sylvius, Malpighi, Demis, Ramazzini, Tortij, Raymond de Vieussens, Leibniz, Boyla, Spinoza, Newton in Boglivij ter obdobje, ki slovi po napredku naravoslovnih ved.⁸

17. stoletje je v Evropi znano predvsem po razvoju in napredku v fiziki in kemiji. Znanost se je razvijala s poskusi, kar je vplivalo na medicino in razvoj novih instrumentov. V tem času so se stiki s sholastično filozofijo skoraj popolnoma pretrgali. Vendar pa je sholastika še v času renesanse kot filozofski nauk vztrajala in se upirala na vseh področjih, kot je zagovarjanje svojega stališča do zakonitega in natančno urejenega vesoljstva. Po obdobju renesanse so se naravoslovne vede začele upirati racionalizmu, napadli so jo švicarski alkimist in fizik Paracelsus, Kopernik in drugi. Pod vplivom filozofije narave so nastali številni medicinski sistemi in teorije, ki so med seboj tekmovali. Zdravniki so se trudili, da bi vzroke bolezni razložili na različne načine.⁹

Tudi Gerbec je kot nekateri njegovi sodobniki zaslovel v tujini. Zaradi svojih metod ni veljal za medicinsko avtoriteto le na Kranjskem, ampak tudi v Spodnji Avstriji in Italiji. Bil je izrazit jatrokemik¹⁰. Ukvarjal se je s teorijo o kozmičnem izboru bolezni, ki ji je dodal svoje lastne izkušnje, v praksi pa se je zavzemal za povezavo interne in eksterne medicine in preverjal diagnozo pri kirurgih na obdukcijah. Takrat je bila še vedno močno razširjena uporaba pijavk za puščanje krvi, uporaba klistirjev in purgativov.¹¹

Gerbec nikoli ni slepo verjel drugim znanstvenikom in zdravnikom, stvari je hotel raziskati sam, v svoje delo se je znal poglobiti in natančno opazovati simptome. Njegov uspeh je temeljil na tem, da je rezultate črpal iz svojega opazovanja in eksperimentov, saj se je nanje lahko najboljše zanesel. Razumeti moramo tudi dejstvo, da je bila ob koncu 17. in v začetku 18. stoletja patologija slabo

raziskana. Znanstveniki so bolezenske fenomene razlagali po Hipokratovih štirih telesnih tekočinah. Čeprav je Gerbec enako kot Sydenham za bolezen in slabo počutje krivil slabo klimo in nečisto ozračje, je hotel vzroke raziskati podrobneje kot Sydenham. Po njegovem mnenju so bolezni povzročali majhni nevidni delci,¹² njegova teorija o nastanku je bila blizu današnjemu pojmovanju v času bakteriologije¹³ in veliko pred razvojem mikrobiologije. Iz njegovih zapiskov je razvidno, da je poznal in uporabljal termometer, ki ga je zasnoval Galileo Galilei, za individualno uporabo pa ga je predstavil Santorio Santorio iz Kopra v začetku 17. stoletja. Ni verjel v vpliv astronomije, kot je na primer vpliv polne lune, na zdravje, verjel pa je, da lahko ena oseba prenese bolezen na drugo, ne prek urokov, ampak prek vdihavanja okuženega zraka. Velikokrat je na svojih pacientih, ki so umrli, opravil avtopsijo, da se je lahko prepričal, da je že pred bolnikovo smrtjo vedel za vzrok smrti in bolezni. Za Gerbeca so bili vsi ljudje enaki, enako je zdravil bogate kot tudi revne. Preživel je vse svoje otroke, vzrok njegove smrti pa je neznan. Zapustil je tudi veliko denarja, ki ga je namenil za humanitarno delo, nekaj pa za štipendije. Umrl je 9. marca 1718 v Ljubljani.¹⁴

Gerbec velja za utemeljitelja slovenske znanstvene medicine, je mednarodno upoštevana osebnost, na kar kaže tudi njegov portret v Sobi štiridesetih na Univerzi v Padovi, kjer je tudi študiral in se uvrstil med njihove najuspešnejše študente. Slovensko zdravniško društvo se je leta 1968 odločilo, da najvišja priznanja za zdravniške dosežke poimenuje po njem, pri Slovenski znanstveni fundaciji obstaja sklad Marka Gerbeca, ki vsako leto razpiše eno štipendijo za področje medicinskih ved. Leta 1971 je Slovenska akademija znanosti in umetnosti s spominsko ploščo obeležila njegovo rojstno hišo, leta 1998 pa so na pročelju ljubljanske kresije, kjer je Gerbec delal kot mestni fizik, postavili bronast doprnski kip.¹⁵

POMEMBNA DELA

Gerbec je objavil 78 "observationes" v publikaciji Nemške akademije naravnih znanosti "Miscellanea –Ephemerides, v letih 1697, 1698, 1699, 1700 in 1713 devet knjig z naslovom *Chronologia medico practica* in med leti 1709 in 1717 8 letnih poročil *Constitutiones Epidemica Labacensis*. Zadnje delo je bilo objavljeno po njegovi smrti leta 1718.¹⁶

Svoja spoznanja o zdravju in boleznih je leta 1692 opisal v knjigi *Intricatum-Extrictum medicum, seu tractatus de morbis complicatis*,¹⁷ ki je izšla v Ljubljani. Menil je, da bolezní povzroča slab zrak s strupenimi hlapi, slabo podnebje in vreme, predvsem pa nepravilen način življenja, kot je pitje alkohola,

nepravilna prehrana, premalo počitka, negativna čustva in razburjenja ter socialni vzroki.¹⁸ Deset let po izidu knjige je opisal še spoznanja o ljubljanski klimi in njenem vplivu na človeško zdravje. Svoja poročila o boleznih je redno objavljel in jih nekaj leta 1713 tudi ponatisnil v knjigi *Chronologia medicopractica*, ki je izšla v Frankfurtu. V njej je tudi poročilo o goveji kugi in ponatis *Intricatum-Extrictum medicum, seu tractatus de morbis complicatis*.¹⁹

Pomembna so tudi njegova letna zdravniška poročila *Constitutiones*, saj vsebujejo informacije o infekcijah in drugih boleznih v začetku 18. stoletja v Ljubljani. Opisal je veliko primerov različnih bolezni, med njimi tudi kardiološke. Prvo takšno poročilo je bilo objavljeno leta 1692 pod naslovom *Pulsus*

mira inconstantia, kjer je Gerbec opisal srčni zastoj z napadi sinkop. Pomembno je tudi poročilo iz leta 1717, kjer je opisal drastično nizek pulz svojega pacienta, ki je poleg tega trpel tudi za epileptičnimi napadi. Objavil ga je v *Constitutio anni 1717 a D. D. Marco Gerbezio Labaco 10 decem. Descripta*. V njem je zapisal, da je imel pacient tako nizek srčni pulz, da bi med tem časom srčni pulz zdrave osebe udaril že drugič. Leta 1703 je napisal poročilo o prvi splenektomiji, narejeni v Ljubljani, in delo objavil v *Miscelanea Curiosa*. Zaradi natančnega dela in opazovanja mu je uspelo prepoznati tudi bradikardijo z epileptičnimi napadi in jo zelo natančno opisati, opis pa je bil prvič objavljen leta 1717.²⁰

Med njegovimi razpravami je najpomembnejša tista o popolnem atrioventrikularnem srčnem bloku, kjer je stanje srca ocenjeval po spremembah v kakovosti pulza.²¹

V tistem času je bil to prvi opis takšnega stanja v medicinski literaturi. Gerbčev opis je leta 1731 prvi citiral švicarski patolog Jean Jacques Manget (1652–1742) v svojem delu *Bibliotheca scriptorum medicorum veterum et recentiorum*. Leta 1761 je bil opis objavljen v delu znanega italijanskega patologa Giovanna Battista Morgagnija (1682–1771) z naslovom *De sedibus, et causis morborum*, kjer je Morgagni opisal klasično mitralno stenozo in srčno blokado, Gerbec pa je citiral 11-krat. Čez več kot sto let sta irska zdravnik Robert Adams (1791–1875) in William Stokes (1804–1878) objavila svoj opis atrioventikularne blokade. Sindrom so poimenovali po njima kot Adams-Stokesovo sinkopo. Vendar bi se po mnenju marsikaterega znanstvenika in zgodovinarja medicine moral sindrom imenovati Gerbezius-Morgagni-Adams-Stokesov sindrom, ali pa sindrom GMAS; to pojmovanje je v Sloveniji v rabi že od leta 1977.²²

Leta 1977 so slovenski zgodovinarji medicine, povezani s kardiologi, pri Jugoslovanskem kardiološkem društvu v slovenščini, srbohrvaščini in angleščini izdali knjižico o Gerbčevem primatu, kjer so predlagali drugačno pojmovanje motnje. Želeli so, da se

imenuje Gerbezius-Morgagni-Adams-Stokes sindrom ali GMAS sindrom. Svetovna javnost je o tem izvedela z objavo slovenskih zgodovinarjev medicine in kardiologov v reviji *Pace* leta 1984, nato se je Gerbčev primat pojavil še v knjigah o razvoju kardiologije, danes pa se njegovo ime pojavlja tudi na svetovnem spletu in v tuji literaturi.²³

Gerbec je opisoval tudi terapijo. Leta 1699 je v svojem delu *Chronologiae medicae* opisal več zanimivih primerov in tedanje terapevtske zmogljivosti. Ko je zdravil takrat tridesetletnega stiškega redovnika, patra Pavla Pulcija, je o njem napisal, da je bil nežne konstitucije in bledikastega obraza in nenehno podvržen angini. Bolniku je naročil, naj si na levi roki vžge virček (ognojek), telo si naj čisti s kroglicami za odvajanje in si dobro zavaruje glavo pred mrazom. Zdravniki so virček uporabljali za odvajanje vnetnih agensov iz telesa. Gerbec je virček natančno opisal, v svojih delih pa so ga omenjali tudi drugi zdravniki. Heister ga je opisal kot ognojek ali ulkus, ki ga umetno napravijo na različnih mestih in da služi v terapevtske namene. Zdravniki so že od nekdaj opazali, da se pri mnogih boleznih ognjoki pojavijo sami, pri nekaterih bolnikih, ki jih je opazoval Gerbec, pa je nastopila spontana ozdravitev prav zaradi tega. Virček so naredili tako, da so mesto na koži najprej označili s črnilom, nato pa kožo prijeli s pinceto in jo dvignili, nastalo kožno gubo, so zarezali s skalpelom ali z lanceto. Rana je morala biti dovolj globoka, da so vanjo lahko položili grahovo zrno. Uporabljali so tudi lesene in srebrne kroglice, pomočene v raztopino korenine ganciane. Rano so nato povili in postopek ponavljali tako dolgo, da je nastal ognojek, ki je močno secerniral. Nekateri so virček napravili tudi z izžiganjem, v slovenskem prostoru so takšno metodo imenovali vžiganica. Takšnega terapevtskega načina zdravstva v 19. stoletju ni več poznalo.

Gerbec je v svojem delu *Kronologija praktične medicine (Chronologia medica practica, 1699–1705)* podrobno obdelal interno kazuistiko. V tem delu je zapisal, da se je

prepričal o Hipokratovih trditvah, ko je menil, da sta kakovost zraka in bolezen povezani in da se pri enakih spremembah zraka pojavljajo enake bolezni. Gerbec je bil v stalnem stiku s kirurgi, to dokazuje njegova razprava O odstranitvi vranice, čeprav ne ogroža zdravja (*De liene citra sanitaris laesionem exciso*), ki jo je objavil leta 1703. V razpravi je zapisal, da je ljubljanski kirurg Janez Krstnik Fanton de Brunn po posvetu z njim triletni deklici uspešno odstranil eventirano vranico, potem ko ji je ožilje najprej povezal s svileno nitjo.²⁴

Opisal je tudi sliko simptomov pegavice in terapijo ter se bojeval proti alkoholizmu in za zmerno prehrano.²⁵

ACADEMIA OPEROSORUM IN BRATOVŠČINA SV. KOZME IN DAMJANA

V Ljubljani je bilo ob koncu 17. in na začetku 18. stoletja ustanovljenih več akademij in družb. Nove družbe so bile namenjene pospeševanju kulturne in znanstvene dejavnosti. Leta 1688 je bila ustanovljena Dizmova bratovščina (*Sociates Unitorum*), katere član je bil tudi Gerbec. Leta 1693 pa je kot soustanovitelj imel pomemben vpliv pri njeni naslednici Akademiji operozov (*Academia Operosorum*).²⁶

Akademija delavnih je bila osnovana na pobudo Janeza Gregorja Dolničarja in se je javnosti predstavila 13. decembra 1701 v ljubljanskem škofijskem dvorcu. Njen prvi predsednik je bil stolni prošt Janez Krstnik Prešeren, po njegovi smrti pa je mesto predsednika med drugimi opravljal tudi Gerbec. Njeni člani so bili večinoma pravniki, teologi in zdravniki. Cilje akademije so strnili v osem pravil, ki so predvidevala načrtni študij, tesnejše povezovanje izobražencev, izdajanje teoloških, pravnih, medicinskih zbornikov in drugih razprav, izdajanje strokovnih knjig, ustanovitev javne knjižnice, sklicevanje zasebnih in javnih zborov.²⁷

Academii Operosorum je leta 1698 sledilo pravniško društvo *Collegium juridicum*, za

glasbeno, likovno in umetnostno udejstvovanje so bile leta 1701 ustanovljene družbe *Academia philharmonia*, *Academia incoltorum* in *Academia trium Atrium*. Od leta 1709 je delovala tudi akademija za besedne umetnosti *Academia Emonia*. Leta 1712 je Gerbec osnoval društvo sv. Kozma in Damjana *Collegium medicum*.²⁸

O sv. Kozmu in Damjanu, zavetnikih zdravstvenih delavcev, ni veliko zgodovinskih poročil, le legende o dvojčkih, ki sta zdravila bolnike, od katerih nista zahtevala plačila. Zaradi tega sta poimenovana tudi z grškim imenom *anargyroi* – ljudje brez srebra. Izučila naj bi se za poklic zdravnika, ki pa je v njunem času združeval farmacevtska in medicinska znanja, zdravila pa sta ljudi in živali. Sodita med svetnike, ki jih priznavata vzhodna in zahodna Cerkev. Najstarejše omembe segajo v prvo polovico 5. stoletja, njuna priljubljenost pa je značilna tudi za ortodoksne cerkve. V slovenske pokrajine se je čaščenje razširilo v srednjem veku, k temu pa so najbolj pripomogli redovi, ki so se ukvarjali z zdravilstvom, predvsem cistercijani in kartuzijani. V samostanih Stična in Bistra je tudi največ upodobitev. Čaščenje sv. Kozme in Damjana se je pospešilo predvsem v času protireformacije in baroka. Društvo velja za prvo strokovno združenje zdravnikov in lekarnarjev na Slovenskem.²⁹

Collegium medicum je s praznovanjem godu sv. Kozme in Damjana začelo že ob ustanovitvi leta 1712 v uršulinski cerkvi sv. Trojice. S privoljenjem samostanske prednice so člani slovesnosti obhajali s peto mašo in panegirikom, z udeležbo deželnih trobentačev in z izpostavitvijo slike sv. Kozme in Damjana, katerima so nameravali postaviti tudi oltar. Gerbec je v svoji oporoki za oltar namenil 200 florintov.³⁰

VIRI IN LITERATURA

France Adamič, Zaslужni in znameniti občasni, Zbornik občine Grosuplje, Gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika, (Grosuplje 1994)

Peter Borisov, Zgodovina medicine, (Maribor 2009)

Vida Valič Fabčič, Janez Vodičar, Aleš Obreza, Zavetnika lekarnarjev in zdravnikov sv. Kozma in Damjan v slovenski umetnosti, (Ljubljana 2016)

Anton Gradišek, "Marko Gerbec", *Novice IJS*, marec 2012, št. 159

Ana Lavrič, "Svetniški zavetniki ljubljanskih baročnih akademij in društev" *V zlatih črkah v zgodovini: razprave v spomin Olgi Janša-Zorn, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* (Ljubljana 2009), izredna številka 2009.

Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2

Sandi Sitar, *Sto slovenskih znanstvenikov*, (Ljubljana 1987)

Zvonka Zupanič Slavec, Urban Neudauer, "Marcus Gerbezius (1658–1718) and his first description of a complete atrioventricular block", *Zdravniški vestnik, Glasilo slovenskega zdravniškega društva*, december 2015, št. 12.

Luka Vidmar, *Ljubljana kot novi Rim, Akademija operozov in baročna Italija*, (Ljubljana 2013),

atrioventricular block", *Zdravniški vestnik, Glasilo slovenskega zdravniškega društva*, december 2015, št. 12, str., 856–857.

1. Anton Gradišek, "Marko Gerbec", *Novice IJS*, marec 2012, št. 159, str. 17.
2. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 78.
3. Sandi Sitar, *Sto slovenskih znanstvenikov*, (Ljubljana 1987), str. 21.
4. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 78.
5. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 290.
6. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 78.
7. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 295.
8. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 290.
9. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 279–285.
10. Iatrokemija je raziskovalna smer, ki jo je utemeljil Paracelsus z namenom raziskovanja življenjskih procesov in iskanja zdravlil. (Vir: http://universal_lexikon.deacademic.com/91686/iatrochemie, 7.9.2016).
11. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 291.
12. Zvonka Zupanič Slavec, Urban Neudauer, "Marcus Gerbezius (1658–1718) and his first description of a complete atrioventricular block", *Zdravniški vestnik, Glasilo slovenskega zdravniškega društva*, december 2015, št. 12, str. 858.
13. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 294.
14. Zvonka Zupanič Slavec, Urban Neudauer, "Marcus Gerbezius (1658–1718) and his first description of a complete
15. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 80.
16. Zvonka Zupanič Slavec, Urban Neudauer, "Marcus Gerbezius (1658–1718) and his first description of a complete atrioventricular block", *Zdravniški vestnik, Glasilo slovenskega zdravniškega društva*, december 2015, št. 12, str. 858.
17. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 78.
18. Sandi Sitar, *Sto slovenskih znanstvenikov*, (Ljubljana 1987), str. 21.
19. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 78.
20. Zvonka Zupanič Slavec, Urban Neudauer, "Marcus Gerbezius (1658–1718) and his first description of a complete atrioventricular block", *Zdravniški vestnik, Glasilo slovenskega zdravniškega društva*, december 2015, št. 12, str. 858.
21. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 296.
22. Zvonka Zupanič Slavec, Urban Neudauer, "Marcus Gerbezius (1658–1718) and his first description of a complete atrioventricular block", *Zdravniški vestnik, Glasilo slovenskega zdravniškega društva*, december 2015, št. 12, str. 859.
23. Zvonka Zupanič Slavec, "Akademik Marko Gerbec (1658–1718)", *Glasiło zdravniške zbornice Slovenije ISIS*, 1. februar 2009, št. 2, str. 80.
24. Peter Borisov, *Zgodovina medicine*, (Maribor 2009), str. 291–296
25. France Adamič, *Zaslužni in znameniti občasni*, *Zbornik občine Grosuplje, Gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika*, (Grosuplje 1994), str. 245.
26. Ana Lavrič, "Svetniški zavetniki ljubljanskih baročnih akademij in društev" *V zlatih črkah v zgodovini: razprave v spomin Olgi Janša-Zorn, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* (Ljubljana 2009), izredna številka 2009, str. 302.
27. Luka Vidmar, *Ljubljana kot novi Rim, Akademija operozov in baročna Italija*, (Ljubljana 2013), str. 17.
28. Ana Lavrič, "Svetniški zavetniki ljubljanskih baročnih akademij in društev" *V zlatih črkah v zgodovini: razprave v spomin Olgi Janša-Zorn, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* (Ljubljana 2009), izredna številka 2009, str. 304.
29. Vida Valič Fabčič, Janez Vodičar, Aleš Obreza, *Zavetnika lekarnarjev in zdravnikov sv. Kozma in Damjan v slovenski umetnosti*, (Ljubljana 2016), str. 13.
30. Ana Lavrič, "Svetniški zavetniki ljubljanskih baročnih akademij in društev" *V zlatih črkah v zgodovini: razprave v spomin Olgi Janša-Zorn, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino* (Ljubljana 2009), izredna številka 2009, str. 304.